

Соціально-економічний розвиток Львівщини в умовах воєнного стану

*Келеберда Тарас Володимирович¹, Далік Володимир Петрович²,
Корчинський Іван Осипович³*

Опубліковано	Секція	УДК
01.08.2023	Економіка	338.24

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8207844>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У цій статті представлено результати дослідження впливу воєнного стану на ключові сфери соціально-економічного розвитку Львівської області. Дослідження ґрунтується на аналізі статистичних даних, офіційних звітів та літературних джерел, що дало змогу об'єктивно оцінити ситуацію. У статті розглядаються такі аспекти, як вплив воєнного стану на місцеву промисловість та сільське господарство, зміни у сфері зайнятості та безробіття, стан соціальних послуг, рівень розвитку інфраструктури та інвестиційні можливості. Також досліджуються зміни споживчого попиту та ділової активності під впливом невизначеності та загроз.

Отримані результати є основою для розробки ефективної стратегії управління соціально-економічним розвитком Львівської області в умовах воєнного стану, що спрямовується на забезпечення економічної стабільності та підвищення якості життя місцевого населення.

Ключові слова: Львівська область, соціально-економічний розвиток, інвестиції, воєнний стан, промисловість, сільське господарство, зайнятість, безробіття, соціальні послуги, інфраструктура.

Socio-economic development of the Lviv Oblast in the conditions of martial law

Abstract. The modern world is going through a period of significant changes, and the most challenging issues are military conflicts and security threats. In times of martial law, it is necessary to implement security measures to ensure stability, functioning of the economy, and the well-being of the population. Among the regions most affected by these challenges is Lviv Oblast. It is a unique region with its own economic potential and rich cultural heritage.

Relevance of the topic. Analyzing the social-economic development of Lviv Oblast during martial law is a relevant and important issue, which faces various challenges and requires a comprehensive approach and swift response. Military conflicts, the risk of terrorist attacks, and threats to life and security negatively impact all aspects of the region's life, including the economy, social well-being of the population, and infrastructure.

¹ кандидат економічних наук, Добротвірський селищний голова Червоноградського району Львівської області, <https://orcid.org/0000-0003-2300-4795>

² кандидат економічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0000-0003-0004-2270>

³ доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних дисциплін, Львівська медична академія ім. Андрея Крупинського, <https://orcid.org/0000-0001-9231-1946>

Therefore, understanding the impact of martial law on the development of Lviv Oblast is a crucial aspect of crisis management and the formulation of regional development strategies. Researching the indicators of the region's social-economic condition under the influence of conflict situations provides a scientific basis for the development of effective mechanisms for resource conservation and regional growth.

Among the unforeseen challenges of implementing martial law, researching the social-economic development of Lviv Oblast is a pertinent task for understanding the impact of the conflict situation on the local economy and the population's well-being.

This article presents the results of a study on the impact of martial law on key areas of social-economic development in Lviv Oblast. The research is based on the analysis of statistical data, official reports, and literary sources, which allowed for an objective assessment of the situation. The article examines aspects such as the influence of martial law on local industry and agriculture, changes in employment and unemployment, the state of social services, the level of infrastructure development, and investment opportunities. Changes in consumer demand and business activity under the influence of uncertainty and threats are also investigated.

The obtained results serve as a basis for developing an effective strategy for managing the social-economic development of Lviv Oblast during martial law, aimed at ensuring economic stability and improving the quality of life for the local population.

Keywords: Lviv Oblast, social-economic development, investments, martial law, industry, agriculture, employment, unemployment, social services, infrastructure.

Вступ

Сучасний світ переживає період великих змін, і найскладнішими викликами є військові конфлікти та загрози безпеці. В умовах воєнного стану необхідно вживати заходів безпеки задля забезпечення стабільності, функціонування економіки та добробуту населення. Серед регіонів, які найбільше постраждали від цих викликів є Львівська область. Це особливий регіон з власним економічним потенціалом та великим культурним надбанням.

Актуальність теми. Аналіз соціально-економічного розвитку Львівської області в умовах воєнного стану є актуальним і важливим питанням, яке стикається зі викликами та потребує комплексного підходу та швидкого реагування. Військові конфлікти, ризик терористичних атак та загрози життю та безпеці негативно впливають на всі сфери життєдіяльності регіону, включаючи економіку, соціальне становище населення та інфраструктуру.

Саме тому розуміння впливу воєнного стану на розвиток Львівської області є важливим аспектом антикризового управління та розробки стратегій регіонального розвитку. Дослідження показників соціально-економічного стану регіону під впливом конфліктних ситуацій дає наукове підґрунтя для розробки ефективних механізмів ресурсозбереження та розвитку регіону.

Мета. Проаналізувати впровадження воєнного стану на соціально-економічний розвиток Львівщини. Оцінити показники промисловості, сільського господарства, зайнятості, безробіття, соціальних послуг, інфраструктури до та після впровадження воєнного стану.

Огляд джерел. Джерела, що стосуються соціально-економічного розвитку Львівщини, включають офіційні звіти статистичних організацій, наукові статті, дослідження та аналітичні звіти, які відображають поточний стан економіки, демографію, промисловість, сільське господарство та інші аспекти розвитку області.

Результати

Спочатку епідемія COVID-19 суттєво сповільнила економічне зростання в Україні, особливо у Львівській області, а вже після 24 лютого 2022 року повномасштабне російське вторгнення змусило переглянути сценарій розвитку Львівської області та скоригувати регіональні стратегії. Львівська область відноситься до тилового району, зважаючи на відносну безпечність та виконує основну функцію тилу [6]:

- забезпечення прихистку для тисяч внутрішньо переміщених осіб з інших частин України;

- гуманітарний хаб;

- забезпечення релокації підприємств;

- забезпечення роботи підприємств, установ і організацій усіх форм власності та їх економічної стабільності.

Повномасштабне російське вторгнення стало викликом для соціально-економічного розвитку Львівської області, негативно вплинувши на окремі галузі та економіку регіону в цілому. За попередніми оцінками, було зупинено близько 180 великих і середніх підприємств, що становить близько 23% так званої квоти статистичного спостереження, яка включає близько 1100 підприємств регіону (на основі якої розраховуються річні показники).

З 24 лютого 2022 року економічна та інвестиційна ситуація у Львівській області кардинально змінилася. Говорити про залучення прямих іноземних інвестицій не доводиться. Якщо раніше у Львівській області було 129 інвестиційних об'єктів, то станом на літо 2022 року їх майже не залишилося, а з кінця лютого до кінця червня 2022 року позиція практично всіх інвесторів полягала в тому, що вони не будуть рухатися, а діяльність їх буде призупинена до закінчення воєнного стану. Це змінило сферу співпраці між Львівською обласною військовою адміністрацією та компаніями.

Рис. 1. Інвестиційні надходження у м. Львів та області до початку повномасштабної війни [7]

Наразі учасників ринку можна розділити на чотири категорії:

- перша - це іноземні інвестори, які знайомі з місцевою ситуацією, а отже, знають, що незабаром почнеться відновлення країни, вони вивчають ситуацію і збирають дані, але займають вичікувальну позицію та поки що не готові інвестувати;
- друга - це інвестори, які вже прийняли рішення інвестувати, тимчасово заморозили свої проекти і поступово повертаються;

- третя - внутрішні інвестори, переважно великі українські бізнес-групи, які диверсифікують і переносять свою діяльність зі східних і південних регіонів України в глибинку.
- четверта - місцеві внутрішні інвестори та економічні еліти, які пам'ятають особливості ведення бізнесу в 1990-х роках і знають, що зростання завжди настає після кризи, а тому поступово реінвестують у власне виробництво або скуповують дешеві активи [1].

Економічні пріоритети змістилися в бік підтримки та порятунку вітчизняного виробника, а не задля створення нових підприємств. Цілком новим напрямком роботи стала релокація підприємств – створення умов для переміщення підприємств та їхніх потужностей зі сходу та півдня України в більш безпечні регіони. Водночас здорова конкуренція між західними регіонами України стала реальністю. Коли Мінекономіки надіслало заявки на передислокацію до військових відомств Львівської, Волинської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, ті одразу ж почали телефонувати претендентам.

Варто зазначити, що Львівська обласна військова адміністрація опрацювала 957 заявок щодо релокації підприємств. За словами голови департаменту економічної політики ЛОВА Степана Куйбіди, попит на переїзд з початку вересня 2022 року поступово знижується. Зараз влада активно розглядає 15-20 заявок від компаній, які виявили інтерес до регіону, але остаточне рішення з їх боку ще не прийняте. Зазвичай, ці компанії представляють диверсифікований бізнес, які розглядають Львівщину, як один із можливих напрямків для розвитку [6].

Станом на серпень 2022 року до області вже переїхало 205 підприємств, переважно середніх та малих розмірів. Збільшується кількість робочих місць - приблизно 5 тисяч, завдяки тим компаніям, які успішно розпочали свою діяльність після переїзду. З 60% із них знаходяться в Львівському районі. Решта підприємств знаходяться у процесі переїзду або створення виробництва на новому місці.

Підкреслимо, що у подальшому аналізі не враховані підприємства військово-промислового комплексу по зрозумілим причинам.

До Львівської територіальної громади релокувалося 100 підприємств (ТОВ «УК «Вітропарки України» (у складі групи компаній ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», «Пожмашина» — лідер на ринку пожежної, спеціалізованої та сільськогосподарської техніки, один із найбільших виробників матраців «Matroluxe» та виробник кави з Броварів, ТОВ «Харківський завод засобів індивідуального захисту» та багато інших), що пов'язано з економічною привабливістю обласного центру. 18 із них планують повертатись або вже повернулись додому, залишивши у Львові свою філію.

Переміщення компаній підняло питання логістики та транзиту через регіон, адже він став логістичним хабом України та "воротами до Європи", що є головним викликом для керівництва області, і відповідні результати з'являться найближчим часом. Через обмеженість морських шляхів, основний експорт, ймовірно, здійснюватиметься залізницею. Україна відокремлена від ЄС різницею в ширині колії 88 мм. У Мостиськах є вузькоколійна залізниця, яка обслуговує Мостиський "Сухий порт"[8], але навіть там лінія ще не відкрита на повну довжину. Лінія ще не відкрита в селі Нижанковичі, що на кордоні з Польщею.

Ситуація з коштами дещо парадоксальна: бюджет зростає, а економіка падає. Це явище притаманне економіці в умовах воєнного стану, коли бюджетна сфера насичується переважно за рахунок податку на доходи фізичних осіб військовослужбовців, який місцеві громади потім спрямовують до місцевого бюджету.

За словами Максима Козицького, Львівщина перевиконала бюджет у 1 кварталі завдяки податку на доходи фізичних осіб та місцевому податку на прибуток

підприємств. У 1 кварталі 2022 року до загального фонду місцевого бюджету надійшло 1,1 млрд грн, що на 31% більше, ніж за аналогічний період 2021 року. План виконано на 126% у порівнянні з 2021 роком. Крім того, до місцевого бюджету мобілізовано понад 7 млрд грн податків і зборів, що на 28% більше, ніж за аналогічний період 2022 р. Станом на початок квітня 2022 року у Львові відновили роботу 75% підприємств, ресторанів та магазинів [8].

Видаткова частина бюджету Львівської області на 2023 рік становить 6,8 млрд грн. З них 2 млрд грн - на програми регіонального розвитку та 4,8 млрд грн - на поточне утримання міських та обласних установ у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту та спорту. З останніх 45% традиційно виділяється на фінансування загальної програми охорони здоров'я та закладів освіти у Львові, що становить 2 млрд грн та 3,1 млрд грн відповідно; з обласного бюджету на 2023 рік лише близько 150 млн грн можна умовно назвати видатками розвитку, решта - це соціальні зобов'язання уряду [5].

Львівська обласна військова адміністрація здійснює супровід підприємств, які призупинили свою діяльність і надає допомогу в частині пошуку замовлень, кредитування, використання державних інструментів підтримки бізнесу, бронювання військовозобов'язаних працівників підприємств, розширення переліку критичного імпорту, консультування експортерів для пошуку нових ринків збуту.

У департаменті економічної політики Львівської ОВА, інформують, що найбільше постраждали від початку воєнних дій у Львівській області підприємства машинобудування, деревообробної та хімічної промисловості.

Це сталося з наступних причин:

- нестача замовлень і продажів;
- проблеми з постачанням сировини;
- мобілізація працівників;
- брак обігових коштів;
- регулярні ракетні обстріли.

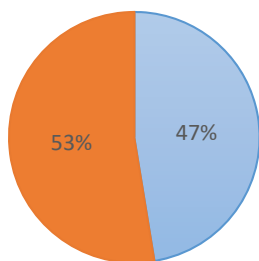
У перші місяці повномасштабної війни підприємці адаптувалися до нових умов і до літа 2022 року відновили більшу частину виробничих потужностей. Однак восени почалися масові обстріли, що спровокували другу хвилю стрімкого промислового спаду, від якого економіка оговталася лише наприкінці 2022 року. Енергетичні об'єкти в регіоні, зокрема Добротвірська ТЕС та Львівська ТЕЦ-1 [8], зазнали серйозних пошкоджень, що призвело до значного зниження виробництва та споживання електроенергії.

Найбільших втрат зазнала будівельна галузь, обсяги виробництва якої скоротилися на 40% порівняно з 2021 роком.

Водночас Львівщина посіла третє місце серед інших регіонів за темпами введення в експлуатацію житла та 14-те - за темпами зростання. Хоча кількість первинних житлових об'єктів на ринку зменшилася, попит у Львові був стабільно високим (переважно з боку заможних внутрішньо переміщених осіб, які активно купували нерухомість у 2022 році), а ціни на житло суттєво зросли [1].

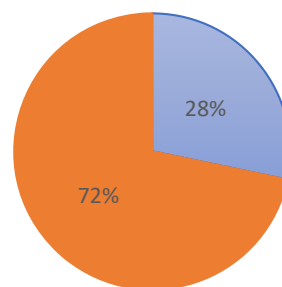
Легка промисловість фактично припинила роботу в березні-квітні 2022 року. Війна в Україні стала значним фактором ризику для українського ІТ-сектору, оскільки іноземні замовники розглядали війну як суттєвий фактор ризику у відносинах з українськими ІТ-компаніями. Сільське господарство було однією з небагатьох галузей, яка принаймні продемонструвала позитивну динаміку (рис.2). За попередніми даними, індекс валової сільськогосподарської продукції у 2022 році становив 101% від рівня 2021 року, з яких 101,7% припадало на сільськогосподарські підприємства та 100,6% - на господарства населення [7].

За категорією господарства

■ Господарства населення ■ Підприємства

За видом продукції

■ Тваринництво ■ Рослинництво

Рис. 2. Розподіл продукції сільського господарства у 2021 році [7]

Станом на березень 2023 року лише близько 20 підприємств закрилися через проблеми на ринку збуту своєї продукції або сировини. Промисловий індекс на сьогодні впав до майже 88% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

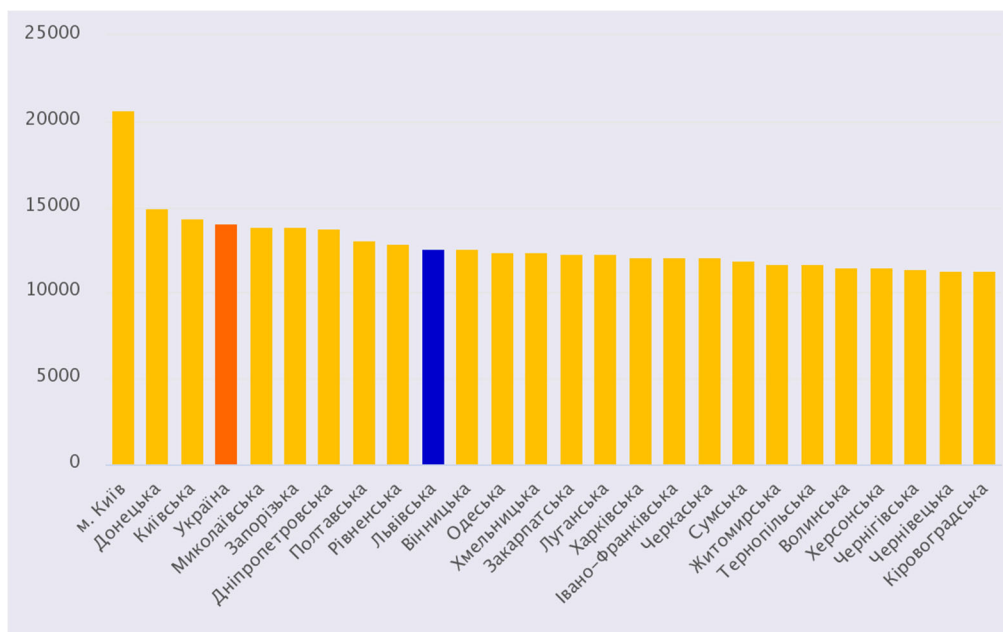
Водночас сальдо торговельного балансу збільшилося внаслідок війни. У той час як експорт товарів зі Львівщини зростає хорошими темпами - близько 6% (але в середньому 13% до 2022 року), частка імпорту зростає набагато більше, так що торговельний баланс регіону зараз є від'ємним. Раніше в регіоні було понад 1200 експортерів, але за перші шість місяців повномасштабної війни їхня кількість зменшилася в три рази. Раніше п'ята частина економіки Львівщини генерувалася за рахунок експорту; станом на початок 2023 року кількість підприємств-експортерів все ще становила близько 1 000, але компаніям вдалося компенсувати свої втрати. Єдиним винятком у регіоні є ТОВ "Кормотех", яке виробляє корми для тварин і збільшило свій товарообіг на 12%, або на 30% у вартісному відношенні [8].

Згідно з офіційною статистикою, яку ретельно опрацьовує обласна та міська влада, безробіття у Львівській області за останній рік знизилося на 12,4%; до 2022 року рівень безробіття у Львівській області коливався від 7% до 9%. Наразі немає відповідних даних для розрахунків і невідомо, хто залишився на Львівщині, а хто виїхав.

За оцінками чиновників, реальний рівень безробіття може становити від 15% до 20%. На початок лютого 2023 року поточна кількість вакансій у Львівській області становила 4 000, порівняно з 4 500 на 1 лютого 2022 року. Станом на 1 лютого 2023 року 2 700 осіб отримували допомогу по безробіттю порівняно з 11 300 особами на 1 лютого 2022 року. Іншими словами, між повномасштабними війнами кількість людей, які отримують допомогу, скоротилася на 76%. Основною причиною такої великої розбіжності з реальним станом ринку праці є те, що більшість ВПО не хочуть реєструватися в центрах зайнятості, тому офіційна статистика їх не помічає. Водночас багато львів'ян, у тому числі безробітних жінок, виїхали за кордон, що призвело до зменшення кількості отримувачів допомоги. Найбільший попит на робочу силу спостерігається у секторах переробної промисловості (28%), торгівлі (12%), транспорту (10%) та освіти (7%) [1].

Згідно з офіційною статистикою, реальні доходи львів'ян у 2022 році впали приблизно на 20%, але фактична ситуація ще гірша. Особливо це відчули працівники бюджетної сфери, чий доходи прив'язані до мінімальної заробітної плати. Минулого року відбулося незначне підвищення зарплат, але воно не відповідало ринковому

рівню і не покривало інфляцію, через що багато львів'ян у 2022 році стали біднішими [1; 2].

Рис. 3. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за 2022 рік, грн. [1; 2]

Ще однією проблемою регіону є руйнування енергетичної інфраструктури восени 2022 та взимку 2023 року Львів зіткнувся з серйозними проблемами з електропостачанням. Місцева влада та "Львівобленерго" вирішили проблему відключень, запровадивши погодинний графік відключень. У перші місяці цей графік часто не дотримувався, але пізніше, коли ситуація була під контролем, відключення здійснювалися за графіком. Так тривало до початку березня 2023 року, коли було відновлено цілодобове електропостачання. У цей період у Львівській області також було створено 45 "Пунктів Незламності", 20 з яких були розташовані у Львові. У місті випустили карту, на якій позначили місця розташування цих пунктів і де можна було підзарядити гаджети та зігрітися [8].

Залдя вирішення проблеми, Львівська міська рада за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) працює над створенням просторового енергетичного плану територіальної громади Львова, тобто геоінформаційної системи для енергетичної інфраструктури міста. Основна ідея полягає в тому, щоб оцифрувати всю інфраструктуру громади, щоб мати можливість моделювати кризові ситуації та пропонувати обґрунтовані рішення.

Важливим ж те, що протягом перших трьох місяців обласна влада та обласні центри активно займалися збором і розподілом гуманітарної допомоги. Це був досить бюрократичний процес. Потрібно було писати листи за кордон, контактувати з митницею та партнерськими організаціями, які надавали допомогу, координувати потреби різних зацікавлених сторін і висвітлювати цю допомогу в ЗМІ.

Водночас влада адаптувала своє стратегічне бачення розвитку Львова до нової ситуації. Зокрема, у Львові продовжує діяти Інтегроване бачення розвитку, затверджене до 2021 року, яке включає ключові принципи Комплексної стратегії розвитку міста на 2012-2025 роки та компоненти, пов'язані з роллю Львова як центру громади. Документ інтегрує всі інші стратегії, такі як План міської мобільності, Комплексна стратегія озеленення та Стратегія культурного розвитку до 2025 року; довгострокові цілі до 2030 року залишаються актуальними, але короткострокова

програма на 3-5 років потребує змін; після 24 лютого громаді потрібно буде зосередитися на конкретних питаннях. Потреба в детальній економічній стратегії, яка б дозволила їм це зробити, стала найбільш відчутною. З цією метою за участі Інституту міста було розроблено програму "Сім кроків для економічного розвитку Львова в умовах воєнного стану". Ця програма визначає вектори розвитку міста та пропонує пріоритетні економічні напрямки і цілі, на які має орієнтуватися міська рада у своїй діяльності [4].

Львівська обласна військова адміністрація побоюється, що регіон залишиться поза загальнодержавним процесом відновлення та реконструкції в рамках національних та міжнародних програм. Тому нещодавно прийнята Стратегія розвитку Львівської області на 2021–2027 роки була оновлена з метою адаптації до викликів війни, включаючи відновлення регіону та критичної інфраструктури. Львівщина також має отримати свою справедливу частку ресурсів, необхідних для майбутньої відбудови України, якими розпоряджатиметься новостворене Українське агентство відновлення та розвитку інфраструктури [3].

Львівська область потребує програми післявоєнної відбудови, але існуючі загальні критерії оцінки втрат не обов'язково підходять для цього регіону. Наприклад, вони не враховують той факт, що населення області скоротилося більш ніж на 15%, але натомість в регіон прибула така ж кількість (або більше) внутрішньо переміщених осіб. Дійсно, хоча кількісні показники, можливо, не зазнали суттєвих змін, якість і структура населення змінилися. Це означає нову демографічну ситуацію в новій нормі. Іншим критерієм є ступінь руйнування населених пунктів і приватного сектору.

Після того, як буде розроблена програма відновлення для цієї території, аналогічна програма буде розроблена для окремих громад Львівської області. Залишається відкритим питання про те, як подавати інформацію, пов'язану з безпекою, під час розробки програми, і чи можна передбачити громадське обговорення.

Висновки

Дослідження соціально-економічного розвитку Львівської області в умовах воєнного стану підтверджують, що конфліктна ситуація серйозно вплинула на всі сфери життєдіяльності регіону. Воєнний стан став серйозним викликом для економіки, соціальної сфери та інфраструктури регіону, але водночас надав можливість краще зрозуміти недоліки та знайти шляхи для забезпечення сталого розвитку.

Аналіз промисловості та сільському господарстві свідчить про скорочення виробництва та продажів, ускладнення умов праці та ведення бізнесу. Неможливість нормального функціонування ключових галузей промисловості призвела до соціально-економічних труднощів для населення.

Ситуація з зайнятістю та безробіттям стала більш нестабільною, що вплинуло на життя багатьох мешканців Львівської області. Зростання безробіття та обмеженість можливостей працевлаштування створили складну соціальну ситуацію, яка потребувала ретельного вивчення.

Влада спрямовує всі зусилля на відновлення регіону, забезпечення надійного тилу та соціальну підтримку для населення та підприємств. Львівщина має бути безпечним місцем, для життя, роботи, відпочинку та підтримувати інші регіони після війни, подаючи власний приклад швидкого вирішення проблем.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

2. Карп'як, М. О., Горбова, Х. В. (2022). Збереження людського потенціалу як основного стратегічного ресурсу розвитку регіонів України в умовах російської агресії. О.В. *Регіональна економіка - Регіональна економіка*, 104 (2), 57-62. Режим доступу: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-6>.
3. Концепція соціально-економічної адаптації Львівщини до умов воєнного стану і стратегічних напрямів економічного відродження на післявоєнний період. Режим доступу: <https://doc.drohobych-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
4. Засідання робочої групи «Конкурентна економіка» з актуалізації стратегії до 2027 року. Тенденції та виклики розвитку економіки. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1slSdhnFTJfolB78apK5sUOSSTWAFQKIX/view>
5. Львівська Обласна Державна Адміністрація. Режим доступу: <https://old.loda.gov.ua/>
6. Львівська обласна рада. Режим доступу: <https://lvivoblrada.gov.ua/news/v-onovlenii-strategiji-rozvitku-lvivshchini-vrahuyut-umovi-vojenogo-ta-povojenogo-periodu>
7. Львівщина у цифрах. Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/pb_fig2021/chapter_2_2.html
8. Політична мапа Львівської області. Режим доступу:
9. https://www.oporaua.org/report/viyana/pasport-oblasti/24707_politichna-mapa-lvivskoyi-oblasti